

dr hab. Natalia Morgulec-Adamowicz, prof. AWF

Warszawa, 9.10.2023 r.

Katedra Nauczania Ruchu

Wydział Rehabilitacji

AWF Warszawa

Recenzja

rozprawy na stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauki o kulturze fizycznej, zatytułowanej:

„Udział w warsztatach tanecznych a czas reakcji oraz równowaga statyczna osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym”

Autor pracy: mgr Olga Kałużny

Promotor: dr hab. Marta Wieczorek, prof. AWF

Poszukiwanie terapii/aktywności, które pozwolą osobom z niepełnosprawnością intelektualną rozwijać się, integrować i uspołecznic jest zadaniem bardzo ważnym w świetle obowiązującego holistycznego paradygmatu normalizacji w polityce społecznej. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną wymaga ciągłego i długofalowego oddziaływania i wsparcia, aby osiągnęła taki poziom rozwoju społecznego, który pozwoliłby jej na jak najpełniejsze partycypowanie we wszystkich sferach życia społecznego. Stąd podjęta w pracy tematyka jest bardzo ważnym i aktualnym zagadnieniem społecznym, a jednocześnie wpisuje się w założenia praktyki opartej na dowodach naukowych. Autorka rozprawy podjęła się próby określenia czy i jak udział w ustrukturyzowanych warsztatach tanecznych wpływa na czas reakcji i równowagę statyczną u osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym, co w pełni i klarownie zasygnalizowała w tytule dysertacji.

Ocena układu pracy w tym poszczególnych części składowych

Przedstawiona do oceny rozprawa ma typowy układ pracy badawczej. Rozprawa liczy 94 strony, w tym spis tabel, wykresów, zdjęć, i aneks. Całość podzielono na 5 rozdziałów, których proporcje objętości są właściwe. Spis treści odpowiada poszczególnym częściom pracy, choć

pominięto tu streszczenia w j. polskim i angielskim zamieszczone nieco mniej typowo na końcu rozprawy, za aneksem (s. 91-94).

Ocena poprawności formułowania problemu i założeń badawczych

W rozdziale I Doktorantka umiejętnie wprowadza w problematykę pracy omawiając zagadnienia dotyczące niepełnosprawności intelektualnej, zdolności koordynacyjnych, czasu reakcji i równowagi u osób z niepełnosprawnością intelektualną, znaczenia aktywności fizycznej w rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz tańca jako formy aktywności fizycznej wspierającej rozwój osób z niepełnosprawnością intelektualną. Problem badawczy został poprawnie sformułowany, opisany i uzasadniony, choć momentami zbyt podręcznikowo (np. podrozdziały 1.1 i 1.5). Zabrakło szerszego spojrzenia na oszacowanie skali problemu pod względem potencjalnych odbiorców terapii tańcem czyli analizy danych epidemiologicznych w Polsce na temat uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym.

Doktorantka wymienia pozaszkolne formy zorganizowanej aktywności fizycznej dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, ale nie omawia organizacji podstawowej formy szkolnej czyli zajęć wychowania fizycznego w obecnym systemie kształcenia dla osób z umiarkowaną niepełnosprawnością w Polsce. W obecnej terminologii nie ma już rehabilitantów (s. 20) tylko są fizjoterapeuci lub specjaliści fizjoterapii. Ciekawie i klarownie opisano zdolności koordynacyjne, a następnie zaprezentowano zagadnienia równowagi i czasu reakcji u osób z niepełnosprawnością intelektualną w oparciu o szczegółowo dobrane piśmiennictwo.

Ostatni rozdział wprowadzenia (1.5) dotyczący tańca jako formy aktywności fizycznej wspierającej rozwój osób z niepełnosprawnością intelektualną pozostawia drobny niedosyt. Doktorantka przeszła od teorii tańca Rudolfa Labana bezpośrednio do badań związanych z tańcem i równowagą u osób z niepełnosprawnością intelektualną. Zabrakło mi bardziej złożonego przeglądu dotychczasowych badań (np. na podstawie przeglądu piśmiennictwa i metaanalizy *May, et al. (2021). Physical, cognitive, psychological and social effects of dance in children with disabilities: systematic review and meta-analysis. Disability and rehabilitation, 43(1), 13–26*) nie tylko pod względem wpływu tańca na równowagę u osób z niepełnosprawnością, ale także analizy interwencji z tańcem pod względem czasu ich trwania, czasu trwania poszczególnych jednostek (lekcji/sesji) i ich częstotliwości, intensywności i zawartości form tanecznych, co stanowiłoby

uzasadnienie dla konstrukcji autorskiego programu tańca przedstawionego w rozprawie. W tytule rozdziału 1.5 wkradła się „literówka” aktywności zamiast aktywności.

Ocena celu rozprawy

W rozdziale *II Założenia metodologiczne badań* Doktorantka postawiła dwa cele badań - poznawczy i praktyczny, które prawidłowo sformułowała, a wcześniej we wprowadzeniu uzasadniła. Wyjaśniła również dlaczego w badaniach o charakterze eksploracyjnym właściwsze jest stawianie pytań badawczych zamiast hipotez. Doktorantka postawiła 9 właściwie i jasno sformułowanych pytań badawczych, które wraz z celem odzwierciedlają aktualne potrzeby badawcze uzasadnione we wprowadzeniu.

Ocena zastosowanych metod i narzędzi badawczych, umiejętności ich zastosowania

W badaniu uczestniczyło 22 uczniów z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną, w wieku 15-23 lata, uczęszczających do szkoły specjalnej. Opisano uczestników badań pod względem parametrów somatycznych i w mało typowy sposób w rozdziale 2.2 (Grupa badana) przeanalizowano i przedyskutowano wyniki dotyczące charakterystyki badanych. Sugerowałabym w przyszłości interpretację wyników dotyczących badanych (s. 26 akapit 1 i 2) prezentować w dyskusji. Z kolei fragment dotyczący opisu funkcji poznawczych (s. 25) powinien znaleźć się we wprowadzeniu (podrozdział 1.1). W wykresie 1 określenie „waga prawidłowa” powinno być zmienione na „prawidłowa masa ciała” lub „wartość prawidłowa”.

Doktorantka wprawnie opisała wybrany schemat badań quasi-eksperymentalny z jedną grupą badaną w układzie pretest-posttest z jednoczesnym metodologicznym uzasadnieniem tego wyboru, co w mojej ocenie jest wartościową rzadkością w rozprawach doktorskich. W badaniach wykorzystano 2 narzędzia – Optogait i platformę stabilograficzną Alfa, które Doktorantka określiła jako „obiektywne narzędzia pomiarowe” (s. 28), natomiast zabrakło poparcia tego obiektywizmu dowodami naukowymi (ewidencją na temat rzetelności i trafności tych narzędzi). Warto byłoby w przyszłych publikacjach uzupełnić opis metody o szczegółowszą procedurę pomiarów - gdzie? kiedy? w jakich warunkach? jak mierzono masę i wysokość ciała? Natomiast wyczerpująco opisano interwencję (warsztaty taneczne) wraz z przykładowym scenariuszem zajęć tanecznych w postaci załącznika.

Zaproponowana w pracy analiza statystyczna oparta głównie o testy nieparametryczne: test Wilcoxona dla oceny różnic parametrów czasu reakcji i równowagi statycznej przed i po interwencji oraz współczynnik Speramana do oceny związku parametrów czasu reakcji i równowagi statycznej po zakończeniu interwencji, jest prawidłowa. Biorąc pod uwagę otrzymane wyniki można by zastanowić się ewentualnie nad analizą tzw. minimalnej klinicznie istotnej różnicy.

Ocena części dotyczącej omówienia wyników badań

Wyniki zaprezentowano wyczerpująco w tabelach, na wykresach i w opisach. Rozdział podzielono na podrozdziały, w których analizowano kolejno czas reakcji badanych przed i po warsztatach tanecznych, równowagę statyczną przed i po warsztatach tanecznych, współzależności badanych zmiennych z BMI, co nie było wcześniej sygnalizowane (nie zostało poruszone w dyskusji, tylko ujęte jednym zdaniem w podsumowaniu) i współzależności badanych zmiennych po zakończonych warsztatach tanecznych. Ponieważ niektóre, zestawienia tabelaryczne zawierały te same dane co wykresy, to można by się zastanowić nad zoptymalizowaniem środków przekazu (prezentacji) i część tabel lub wykresów przenieść do załączników.

Dyskusja

Doktorantka w przejrzysty, spójny i logiczny sposób omawia zagadnienia równowagi, czasu reakcji i tańca dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście istniejących badań. Zabrakło tu jednak ściślejszego powiązania wyników przedstawianych badań z badaniami własnymi, przedyskutowania analizowanych parametrów, czy wskazania analogii i różnic w metodologii. Liczyłam na próbę zastanowienia się i wyjaśnienia dlaczego w zaprezentowanych w dysertacji badaniach na liczniejszej grupie (n=22) nie potwierdził się istotne statystycznie wyniki z badań pilotażowych Doktorantki (Kaluzny, 2023) przeprowadzonych na mniejszej grupie (n=13). Myślę, że wzbogaciłaby rozprawę autorefleksja Doktorantki w postaci paragrafu poświęconego ograniczeniom zaprezentowanych badań, co obecnie staje się już powszechnie przyjętą dobrą praktyką.

Podsumowanie i wnioski

Wydaje mi się, że mało klarownie podsumowano tu wyniki, a wnioski wyciągnięto na podstawie różnic nazwanych przez Doktorantkę jako „oscylujących na pograniczu istotności”.

Mając pełną świadomość kontrowersji związanych z wynikami istotnymi na poziomie tendencji statystycznej, czyli gdy wyniki istotności są większe od 0.05 ale mniejsze od 0.1, zasygnalizowałabym to, ale jednak wnioski formułowałabym na podstawie przyjętych i opisanych wcześniej poziomów istotności w metodzie statystycznej. Dlatego w moim przekonaniu pierwszy wniosek jest nieuprawniony, w drugim wniosku należałoby doprecyzować pozytywną rolę tańca w kontekście konkretnych wyników z badań własnych, natomiast trzeci i czwarty wniosek powinny być jako rekomendacja dla dalszych badań na końcu dyskusji. Postulaty praktyczne zawarte w tym rozdziale są dużą wartością dysertacji i będą bardzo ważną wskazówką dla nauczycieli wychowania fizycznego, fizjoterapeutów, instruktorów i animatorów sportu. Doktorantka opisuje wymiar aplikacyjny uzyskanych wyników i choć są one na poziomie tendencji statystycznej, to wykazany kierunek tej tendencji jest dużym potencjałem szczególnie w przypadku osób niepełnosprawnościami. Postulaty praktyczne i przykładowy scenariusz zajęć tanecznych do wykorzystania na lekcjach wychowania fizycznego dla osób z umiarkowaną niepełnosprawnością intelektualną są bardzo konkretnymi elementami potencjalnego praktycznego zastosowania wyników tej rozprawy.

Ocena zastosowanego piśmiennictwa

Piśmiennictwo (171 pozycji) zostało prawidłowo dobrane i wykorzystane pod względem merytorycznym. Szeroki zakres zacytowanego w pracy piśmiennictwa, w dużej części anglojęzycznego, świadczy o bardzo dobrej znajomości podjętego tematu oraz jego wnikliwej analizie. Pod względem edytorskim zabrakło konsekwencji i jednolitości w przyjętych przez Doktorantkę zasadach cytowania piśmiennictwa w treści dysertacji i tworzenia spisu treści, co nie wpływa na merytorykę pracy, a może wynikać z braku wytycznych i niedużego jeszcze doświadczenia publikacyjnego. Szczegółowo sygnalizuję te błędy wyłącznie w celu uniknięcia przez Doktorantkę powielenia ich w potencjalnych dalszych publikacjach.

- nie zacytowano w treści pracy pozycji 4, 28, 53, 61, 92 ze spisu piśmiennictwa;
- niejednolity sposób podawania tytułów czasopism w spisie treści (pomieszanie stylów): pełne nazwy z dużych liter (np. poz. 9, 13, 15, 37, 39, 45, 49, 62, 63, 65, 77, 86, 93, 101, 104, 106-108, 120, 126 ...) lub małych (np. poz. 47); pełne nazwy tylko z pierwszym członem z dużej litery (np. poz. 11, 12, 26, 60, 64, 67, 92, 98, 114, 119 ...); skrót nazwy czasopisma (np. poz. 17, 18, 20, 25, 30, 46 *kursywą*, 48, 53 *kursywą*, 54, 55, 59, 69, 70, 71, 73, 74, 100, 118 ...);
- nie podano szczegółów wydawcy (poz. 14, 163) czy tomu/wolumenu/numeru zeszytu (poz. 8, 39, 49, 57, 77, 106);
- w niewłaściwym miejscu pozycji w spisie piśmiennictwa umieszczono rok publikacji (poz. 20, 165);

- pomyłono kolejność autorów w rekordzie 83 i chyba też rok wydania, a następnie w treści pracy (s. 8, 11, 12);
- błąd w nazwisku w poz. 91;
- niekonsekwentne stosowanie skrótu .in przy pracach wieloautorskich (s.15: et al.; s. 25, 59: i wsp.)
- bark w spisie piśmiennictwa wymienianych w treści dysertacji prac: Goleman, 1999 (s. 5); Lee, Jeoung 2016 (s. 7, 10); Barnes, Mercer 2008 (s. 7); Babuška-Rocznik i in. 2015 (s. 10); Cech i in. 2012 (s. 13); Luce 1986 (s. 14); Ansons 2003 (s. 14); Dellavia i in. 2009 (s. 16); Cabezz-Ruiz i in. 2011 (s. 16); Zur i in. 2013 (s. 17); Stanis 2006 (s. 34); Puszczalkowska-Lizis, Śmigiel, Zajkiewicz 20120; Wang, Ju 2002 (s. 59);
- przy dwóch współautorach stosowanie skrótu i in. zamiast podania 2 nazwisk (s.8) lub pominięcie drugiego współautora (s. 3, 22)
- błędy w nazwiskach cytowanych autorów lub latach: Liach 1991 zamiast Ljach (s. 13); Barczyński, Zaporozhanov 2011 zamiast Boraczyński (s.13); Magalhaes i in. 2004 zamiast 2006 jak w spisie piśmiennictwa (s. 14); Horvat i in. 2010 zamiast Horvath (s. 17); Fotiadou i in. 2004 zamiast 2009 jak w spisie piśmiennictwa (s. 58); Carmeli i in. 2005 zamiast 2008 jak w spisie piśmiennictwa (s. 58);
- brak w tekście szczegółowego odniesienia przy dwóch pracach Waśkiewicz z roku 2002, o którą chodzi - 2002a czy 2002b (s. 12, 16).

Podsumowując oceniana rozprawa zawiera interesujące rozwiązania o charakterze praktycznym oraz opis prawidłowo przeprowadzonego procesu badawczego, co potwierdza wartość merytoryczną, poznawczą i aplikacyjną. Praca ta przygotowana jest w sposób poprawny spełniając wymogi opracowań naukowych. Rozprawa stanowi samodzielne i oryginalne rozwiązanie przez Doktorantkę problemu naukowego w oparciu o jej ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauk o kulturze fizycznej. Doktorantka wykazała się umiejętnością identyfikacji problemów badawczych, formułowania celu badań, analizy piśmiennictwa w zakresie postawionych problemów, konstruowania i doboru metod badawczych, przeprowadzenia badań, wnioskowania i prezentacji wyników. Wymienione uwagi krytyczne nie umniejszają wartości pracy.

Przygotowana przez Panią mgr Olę Kałużny rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz.U. z 2003 r. poz 742). Wobec powyższego, wnioskuję do Wysokiej Rady Kolegium Naukowego Akademii Wychowania Fizycznego im. Polskich Olimpijczyków we Wrocławiu o dopuszczenie Pani mgr Olgi Kałużny do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Natalia Morgulec-Adamowicz

